

I. N. J.

LIBER STUDIOSUS

DISSERTATIONE ACADEMICA

LIMITATUS,

Quam,

ADSPIRANTE DEO

Suffragante Ampliff. Fac. Philos.
in florentissima Musarum, quæ
Aboæ est, sede.

Sub Moderamine

Viri Celeberrimi

DN. M. CHRISTIERNI
ALANDRI

Eloq. Profess. Reg. & Ord.

Præceptoris ac Promotoris sui optimi,
Publico Examine modestè sistit

PETRUS L. TOLLIN,
O-Gothus.

d. 16 Maii, An. 1697 in Auditorio Max.

ABOÆ, Impr. apud JO. WALLIUM.

In
SACRAM REGIAM MAJESTATEM
Eximiæ Fidei Viro,

Reverendissimo in CHRISTO
Patri ac Domino,

Dn. HAQVINO
S P E C I E /

S.S. Theologiæ DOCTORI
longè Celeberrimo,
Diœcesios Lincop. EPISCOPO
Eminentissimo,

Consistorii ibidem PRÆSULI
Amplissimo,

Regiique Gymnasii EPHORO
Gravissimo,

Patrono Magno, æternum
devenerando.

omen Tuum inclytum
Reverendiss: DN. EPI-
SCOPE, num tenui-
bus hisce pagellis præ-

figere sustinerem, animus diu in
diversa tractus est. Audacem e-
nim me fore putaram si Eminen-
tissimæ Tuæ Dignitati, hocce ob-
scurum & ignobile quod est con-
secrarem. Grave quidem hoc vi-
sum fuit, si tantum Nomen teme-
rarem, gravius tamen me peccatu-
rum pertimui, si hanc devoti hu-
milisque animi mei ostendendi oc-
casionem intermitterem. Hic mi-
hi hæsitanti exempta tandem du-
bitatione animum dedit summus il-
le favor quo Reverendissimus Pater
singulos Musarum sedulos cultores
semper complecti dignatus est, de
quo

quo ulterius dubitare religio mihi
fuit. Submissa itaque facie humiliq;
vultu etiam atque etiam peto huic
meæ audaciæ detur venia. Hoc si
impetravero, pari humilitate pre-
cor, Reverendiss. Tua Dignitas me
in numerum clientulorum suorum
recipere non dedignetur. In vi-
cem tanti Favoris Altissimum Nu-
men supplex venerabor, ut Reve-
rendiss. Dn. EPISCOPUS, Sacr. Reg.
Majestati, Ecclesiæ DEI, diu sit su-
perstes, atque in florentissimo sta-
tu seros annos videat

REVERENDISS. DN. EPISCOPE,

Magni Nominis Tui

devotissimus cultor

PETRUS TOLLIN.

VIRIS

Pl. Reverendis, Clarissimis atq; Doctissimis,

Dn. M. O L A O

L A N G E L I O,

Ecclesiæ utriusq; Lincopensis PASTORI
meritissimo, Templi Cath. PRÆPOSITO
dignissimo, ibidem Consistorialium
SENIORI gravissimo.

DN. BENEDICTO MOLLERO,
Præposito ac Pastori in Næpessa & Sids-
gesta ut vigilantissimo, ita meritissimo.

DN. THEODORO CARLBOHM,
Comministro in Hageby & Gislwellsa fide-
lissimo, Avunculo meo carissimo.

Promotoribus, Fautoribusque meis
maxime honorandis.

D: D: D:

DOMINI PATRONI,

S*I attendatur ad beneficia, quibus me af-
fecistis, adeo memet vobis obstrictum
esse confiteor, ut nesciam quibus plus debeam.*

In

*In memoriam itaque animi grati disputa-
tiunculam hanc, elegantia licet verborum,
& materia subtilitate nulla prorsus orna-
tam, vobis offerre non dubitavi, concepta
spe ut hic pro solito vestro candore beni-
gnos vos præbere censores ne gravaremini.
Inspicite non tam munus quam animum of-
ferentis: jubete supplices officiosasque admo-
ventem preces de vestro favore esse securum.
Faciât DEUS Vos Optimos Patronos &
Benefactores in nominis gloriam S. R. M.
ac Patrie emolumentum, necessariorum decus,
clientulorum auxilium, prosperam ac feli-
cissimam quam diutissimè ducere vitam,
Ceu toto animo vobet*

Admodum Reverend.

Rever. Vest. Dignit.

humilimus cliens

Petrus Tollin.

Literarum culturâ morumque elegantiam ornatissime

DN, PETRE TOLLIN,
Amice perdilecte.

UT vulgo nihil vulgarius, ita Eruditus nihil Studiosi nomine rarius. Non tamen omnes qui nomen hoc, omen statim habeant; sed omne demum & nomine studiosus est, qui *liber* est. Liber autem est, non qui liberalibus privilegiis & amplis gaudet immunitatibus, minus adhuc qui in licentia & flagitiis huc illuc vagatur, sed qui in honestate libero rectè utitur arbitrio. Hujus usus est id, quo solo liber, abusus quo servus quis verè dici debeat. Istinc vera Studioforum gloria, hinc vituperium. Stultè enim aliena in homine laudantur, potius quod ipsius est laudemus, animum scilicet, & rationem in animo perfectam: secundum quam qui vivit, bonum suum, teste *Seneca*, consum-

summavit. Quam inculpatè libertate Tua usus fueris, pereximie Domine, in artibus liberalibus addiscendis, sciunt qui Te norunt & cum laude id loquuntur. Ad eum enim modum vitam perpetuo instituisti, eâque curâ & assiduitate in optimarum disciplinarum curriculo desudasti, ut omnibus carus acceptusque cum laude Cathedram disputatoriam conscendas, *Liberumque Studiosum* non minus gnaviter jam defendas, quam aliàs etiam ornes. Quod ipsum Tibi ex animo gratulor, intimè vovens summum Numen egregiæ Tuæ in literis progressioni laudabilique ulterius progrediendi cupiditati gratiâ sua & favore adesse dignetur, ut spem, quam de Te omnes concepimus, non tantum abundè implere, sed & gloriôsè vincere queas. Vale! scrib. occupatus d. 14 Maji.

7.

LAUR. BRAUN.
Med. D. h. t. Rector.

on minus verè quam eleganter dixit Cic. de Natura Deor: *Nec domum, nec Rempublicam posse stare, si in ea nec rectè factis præmia, exsistent ulla, nec supplicia peccatis*; per posterius enim nefanda Reip: omnibusq; bonis nociva impiorum malitia compescitur: per prius, generosæ mentes inflaſcantur ad bonas artes: ad perferendum labores, magnos faciendum sumptus, ut contumeliis & injuriis aliorum se quoque exponant; quo impri-
mis Reip. profint: & deinceps laborum suorum aliquem reportent fructum. Hoc præcipuè movet liberalium artium studiosos, quibus cum in literarum studio se exercent, tot difficultates obveniunt, ut non immerito dubitetur an cuiquam majores occurrant. Et cum

hic eorum labor hunc potissimum in finem suscipiatur, ut vel evadant Doctores, & sic ad salutem erudiant multos: vel ut iudices & justitiæ gubernatores fiant, & sic subditorum animos ad obedientiam Magistratui præstandam informant; ideoque piis Regibus ac Principibus semper cordi fuit, ut studiosi præ cæteris subditis immunitate quadam ac libertate donarentur. Hanc libertatem nobis concessam, omnes studiosi ut devota veneramur mente, ita temere nos non facturos speramus, si amplitudinem ejus paulo altius reperierimus. Quo autem hoc feliciter procedat, non præterrem forte erit, si nonnulla de libertate in genere præmiserimus.

Utilem ac necessariam libertatis hominis civilis notitiam esse quis velit ire inficias? Philosophus quidam celebris satis, libri arbitrii verum usum non dubitabat summis annumerare bonis, bonis inquam istis, quæ homo hac

in vita viribus potest participare naturalibus. Hic verus liberi arbitrii sensus vix obtigerit ulli, nisi gnaviter per-
tendenti in genuinam ejus cognitionem. Quemadmodum liberum arbitrium nobilissima est animæ facultas, sic etiam præcipue ipsi debetur, quod imaginis DEI rudera geramus. Verum notandum est, quod, quemadmodum recto ejus usu (qui veram sui ipsius notitiam prærequirit) virtutem acquirere nosque civiliter beatos efficere possumus; sic etiam per ejus abusum nos ipsos reos & infelices reddimus. Quod ut de libertate in communi certum est, sic de libertate studiosorum intellectum volo. Hoc facile evenire poterit, ubi existimamus ac nobis persuademus, libertatem nostram tam arctis non circumscribendam esse limitibus, quin libere dominetur, ac suas faciat res, non solum rationi subjectas & civiles; verumetiam spirituales ac eas, fide quas voluit credi divina Majestas. Minori certe incommoditate & absurditate e-

orum opinio non laborat, qui demisse nimis ac abjecte sentiunt de libertate nostra aliquali in rebus tantum naturalibus nobis relicta. Horum enim aliqui eo vesaniæ sunt provecti: ut hominem omni plane libertate spoliatum fati necessitate devinxerint. Utrique harum sententiarum patroni enormiter â vero aberrarunt: priores peccando in excessu, posteriores in defectu. Homini omnem prorsus qui non veretur eripere libertatem, & sacram paginam habebit sibi contradicentem, & argumentis â ratione ac experientia petitis, quo minus levi negotio possit retundi, non video quid dubii subsit. Nam licet in naturalibus careat illa facilitate ac ad bonum propensione, qua gaudebat in statu integritatis, interim tamen libera potentia eligendi ac volendi illi denegari non potest.

Libertatem vero si in genere consideremus, tum est, ut habet Excellent. Pufendorf. Lib: 2. c. 1. Jur. Nat. & Gen:
fa-

Facultas intrinseca agendi & omittendi quod quis ipse judicavit. Unde illis nulla relinquitur libertas, qui facultatem semetipsos movendi non habent. Debet adesse judicium vel cognitio objecti circa quod operamur, si dicendum sit nos libere quid fecisse. Sufficere tamen hic potest aliqualis & confusa cognitio; omni vero absente cognitione nulla libertas est, puta moralis; physica vero forte esse potest. Dico aliqualem notitiam sufficere: nam omnibus dari non potest, præcipue rudioribus, ut claram ac evidentem rei perceptionem habeant. Quibusdam redditur notitia hæc confusa propriâ ipsorum culpâ, dum omnium promiscuè dictis ac factis refragari nefas ducunt, placide in nonnullorum, qualiscunque demum fuerit, sententia acquiescentes: quibusdam hæc notitia redditur confusa, dum per supinam negligentiam ac inadvertentiam, negligunt vel neglexerunt addiscere ea quæ & scire debuerant, & scire potuerant, si voluissent. Verum nil im-

pedit; quo minus eorum actiones hoc modo liberæ dicendæ sint. Equidem non negaverim quo clariorem ac magis distinctam habeo objectæ rei percepti onem; eo ampliorem habere me libertatem operandi; & quo majorem confusionem ac obscuritatem objecti, eo libertatem minorem. Dum enim dubius & quasi anceps hæreo, nesciens quid faciendum, omittendumve erit, eo momento libertas infimo constituta est gradu.

Cum libertatis hic fit mentio in communi & studiosorum in specie, eam non sic extendendam esse monemus, quasi nullis legibus constricta, inter præscriptos justitiæ fines non esset coercenda, ac liceret homini omnia agere pro nudo lubitu. Nullam plane libertatem complectitur ejusmodi licentia, indicatque ea ipsa animalia quibus sine lege vivere concessit Creator noster, nulla omnino gaudere ratione, vel animo juris intelligente. Verum ne ho-
mi-

mini quoque concedetur vivere ex-
 lex, vetuit humanæ naturæ præsta-
 ntia: gaudet enim homo corpore,
 artificiosissime fabricato, unde habili-
 tas ipsi remanet egregios ac insignes
 perferre labores. Præcipue nobilissima
 exsplendescit anima facultatibus perci-
 piendi, dijudicandi ac appetendi emi-
 nentibus prædita, quas per inertiam
 & varia flagitiorum genera consum-
 mere summa cum turpitudine ac ini-
 quitate est conjunctum. Relucet pro-
 pterea hominis libertas in eo, quod i-
 psum non ex legem vitam ut bruta age-
 re voluerit DEUS; sed leges ipsi præ-
 scripserit, animum indiderit talem quo
 actiones suas dummodo voluerit, ad
 normam præscriptam posset compone-
 re. Et hac in re vera utilitas hominis
 cernitur, cum dirigit sic actiones suas,
 ut cum rectæ rationis dictamine ac lege
 naturali conveniant. Ea libertas quæ
 concipitur nullis subesse legibus, appel-
 lari solet libertas obligationis, quam
 neque homo jam habet, neque in statu
 in-

integritatis habuerat. Cum jam libertatem humanam in eo præcipue conspici diximus, ut actiones possit dirigere ad normam legis, inde sequi videtur, quod honestas aut turpitudine aliqua non possit dari citra reflectionem ad legem; sed cum omnium rerum malitia aut turpitudine mensuretur à convenientia aut disconvenientia cum lege, erit omnis motus physicus per se citra impositionem legis indifferens: hac de re Puf. passim. Præterea nec in commodum hominum cederet talis licentia, quæ nullis obnoxia est legibus. Pluribus certe affectibus agitur homo quam bruta, imo & brutis maximam partem ignotis, iis tamen reprimendis cum à medio aberrarint, homini legitima à DEO provisa sunt media. Bellum non concordiam homines inter, ardere cerneret nisi lex immineret delinquentibus, ipsisque pœna decreta esset. Quid? & infantibus antequam ad maturiorem ætatem pervenire potuissent, misere foret pereundum: & hoc modo

do fieret homo fœdissimus imo miserri-
mus omnium animalium. Rem verbo
complectar: Libertatem hominis pro-
prie dictam morale vinculum neuti-
quam impedit.

Postquam ut nos credimus evictum
manet, libertatem humanam nullo ex-
tingui vinculo morali: & diximus li-
bertatis hujus subiectum hac vice â no-
bis præcipue substitui hominem; non-
nihil tamen prolixius forte ex usu no-
bis erit in subiectum libertatis inquire-
re. Res inanimatæ quod hic in consi-
derationem non veniant, est quod ne-
mo dubitet. Hoc æque clarum ac ma-
nifestum est de brutis, quæ nulla gau-
dent ratione; modus enim eligendi se-
quitur modum cognoscendi, quique
non cognoscit universalem rationem
boni, ex qua judicare potest hoc vel
illud esse bonum, is proprie non agit
libere. Inter bruta nulli relucent mo-
res, nullæ vigent leges, quibus insontes
ac imbelles muniuntur, ac â potentiorum

insultibus immaniumque direptionibus tuti præstantur. Sensu improprio accipiendæ sunt virtutes quæ brutis attribuantur. Bestiarum virtutes ac operationes solo naturæ instinctu; hominum vero ex obligatione producuntur. Dicitur quidem Lev. 20. v. 15, 16. *ut si vir vel mulier habuisset rem cum bestia, eum bestia interficeretur.* Nec non Exod. 21, v. 28 existat: *Bovem cornupetam lapidandum esse.* Quantum ad prius: id non factum, quod brutum proprie deliquerit vel moraliter peccarit; sed partim ne illud suo aspectu alium hominẽ ad similem libidinem irritaret: partim ne bestia superstes, hominis supplicio affecti memoriam cum ignominia semper refricaret. Quantum ad posterius: lapidandus erat cornupeta, non quod peccasset, sed partim ne in posterum aliis similem noxam inferret, partim ut in re sua puniretur dominus, qui eam negligenter habuisset. Tale jus brutis cum hominibus commune eruditi rejiciunt; quippe cum jus in eum cadere

re abs quo ratio exulat, intelligi nequeat; morale enim vinculum, brutorum ferociam compescere dici non potest. *Puf. Lib. 2. C. 3. jur. Nat. & G.*

Rationis capax igitur erit subiectum libertatis, quod triplex esse facile patet; DEUS nimirum, Angeli & homo; analogice tamen, utpote DEUS omnimodam libertatem habens, ens existens, independens, nemini obligatus, & immensæ sapientiæ & potentiæ. Quique facit quicquid vult, & si aliquando facere non videtur, hoc adscribendum proprio ejus placito & ignorantia nostræ. Angelorum libertas, eorum dico, qui in bono confirmati sunt, est longe excellentior libertate hominis; quia quo major cognitio, ac minor ignorantia judicii, eo liberior quis dicendus erit in suis actionibus. Nos missis his duobus, subiectum libertatis humanæ inquiremus. Offerunt se nobis hic variorum eruditorum opiniones, quænam ani-

mæ facultas hic pro subiecto stet;
 an Intellectus aut voluntas? acriter satis
 super hac re disputatum est. Has in
 diversa abeuntium opiniones non planè
 indissolubiles esse putavit philosoph.
 vetus: nova burg. Quæ fere hunc in
 modum loquitur: Si iudicium hic pau-
 lisper suspenderimus, apparet locutio-
 nes quæ circa explicationem ministe-
 riorum intellectus & voluntatis usu
 receptæ sunt, merè esse improprias:
 exempl. gratia: voluntas dicitur cæ-
 ca, nihilominus tamen illuminatur ab
 intellectu. Sed qui fieri potest intelle-
 ctum facem præferre posse voluntati,
 si hæc sit cæca? frustra enim porrigi-
 tur lux cæco. Fateri propterea neces-
 se habemus, quod nec intellectus vo-
 luntatem, nec vicissim voluntas intel-
 lectum moveat, propriè & accurate
 loquendo: voluntas & intellectus non
 sunt facultates realiter distinctæ ab i-
 psa anima; sed eadem est anima
 quæ jam apprehendit, dijudicat, se de-
 terminat, appetit, & averſatur: & ra-
 tio-

tione tantum diversorum officiorum, jam intellectus, jam voluntas appellari sivevit. Cum tamen potior Philosophorum pars steterit à parte voluntatis, quod hæc longe æquiori censeatur jure statui subjectum libertatis, in eorum sententiam nos quoque transimus.

Ordinem & methodum nos non conturbasse speramus, si jam subjungatur definitio libertatis, quam talem ponimus: *Libertas est facultas voluntatis, qua, positis omnibus ad agendum requisitis, ex pluribus objectis propositis, unum aliquid potest eligere, reliqua rejicere; aut uno duntaxat proposito, id admittere vel non admittere, agere vel non agere.* Per requisita hic intelligimus occasionem, quæ præsto debet adesse liberè agenti: nulla si fuerit occasio, neque actio potest sequi. Non negamus quin libertas hæc interdum videatur quasi extincta quoad actum secundum; nihil tamen hoc præjudicare potest actioni, quo minus dicatur libera, dummodo quoad potentiam

tiam primam, libertate non destituta fuerit, quæ necessario ad libertatis constitutionem requiritur. Dicitur quoque in definitione quod *poteſt agere & non agere*: non agere videtur quidem primo non ingredi essentiam libertatis; quod verum quoque est, si non conjunctum sibi habeat dominium in proprios actus, vel conjunctam potentiam agendi. Qui liberè dicetur agere, in ejus potestate utique erit actione abstinere potuisse. Et quamvis aliquis in actione sit occupatus, non tamen destruitur vis illa sui determinatrix, quæ optimè videtur libertatis qualitatem exprimere. Unde qui agit, necessario agit ex hypothesi quod agat, quæ necessitas nihil libertati officit; eam enim agens sibi liberè imponit. Præterea adnotamus, quod agere & non agere, non capienda sint in sensu composito, aut quod simul stare possint. Actum & negationem actus simul conjungere, contradictionem implicare, quis non videt? Verus sensus est: qui actu operatur,

is habet in sensu diviso potentiam agendi & non agendi.

Hæc cum sic in genere de libertate disseruimus; jam in specie libertatem studiosorum examinabimus, præeunte nobis hic D. Siebentahl in disputat: de privilegiis studios: Non autem alienum instituti nostri erit, prius quam propius ad libertatem studiosorum pedẽ movemus, aliquam liberi studiosi definitionẽ dare. Est apud Dn. Doctorem: Joh: Balth. Schuppium talis, sed ridicula. *Studiosus est animal aut nihil aut aliquid agens.* Nos autem liberum studiolum non incompetenter sic definiri existimamus. *Liber studiosus est persona degens, in societate academica studiorum gratia, certis privilegiis munita, & legibus constricta, in usum rei literariae & bonum publicum.* Observationem id quàm maxime meretur, quod studiosi nomen, si verbum ex verbo reddas, Græcis dicitur *σπουδαῖος*, quæ vox multoties & sem-

semper ferè apud Aristotilem & alios Philosophos, *virtuosum* significat, quamobrem etiam ex nomine magnum habet ad virtutem incitamentum liber studiosus.

Data jam definitione, privilegia studiosorum expendimus. Primo loco se offert privilegium securitatis, quam studiosi habent præcipuam. Lege generali quidem cautum est, neminem citra culpam lædi debere, colligitur tamen hoc in studiosis esse peculiare. Olim erat indultum studiosis, ut res quas secum in proprios usus adferebant, non tantum in itinere, verum etiam in vectigalibus ac portoriis, immunes essent ab incurſu publicanorum. Hac tamen cautela, ne aliorum res studiosi suis immiscerent; hoc enim ubi fecerunt, tum ea secum quæ vexerant oppidò sub confiscationem cadebant, & hoc est in causa, si jam vectigal exigatur à studiosis: quod hi libertate nunquam abusi, bona aliorum sua esse

con-

confessi sint, & sic debitum vectigal
 subtraxerint. Libertas studiosorum ex-
 tendit se quoque aliquatenus ad eo-
 rum nuntios & famulos, quibus facile
 carere non possunt studiosi; nam si
 ipsi ad actiones, quæ per nuncios &
 ministros essent peragendæ, avocaren-
 tur, tum non leve detrimentum pateren-
 tur studia. Et quod alicui concessum
 est, conceditur quoque illi citra quem
 quis sibi quod concessum est obtinere
 nequit. Securitate quoque gaudebat
 studiosus, si Academiam apud externos
 Principes inviserat, adeo ut privilegiis
 ibi solitis uteretur, etsi Rex à quo
 discessit, cum Principibus, ad quos se
 contulerat bellum gessisset. Immuni-
 tas studiosis à tributis personalibus
 inde à tempore Cæsaris Augusti con-
 cessa perhibetur, & durat etiamnum,
 præsertim apud nos, summa & nun-
 quam satis celebranda clementia cle-
 mentissimorum Regum. In cæteris
 quoque hoc eminet: quod parentes e-
 orum, qui desiderio studii tenentur,

obligati sint, quantum res & facultas finit, liberis quævis ad quamvis in literis promotionem necessaria suppeditare, & quidem ita in Cæsareis privilegiis statutum erat: ut studiosus præter ea quæ in studiis consumserat, parem cum reliquis consanguineis hæreditatem sortiretur; tenetur enim Pater alere filium, & quicquid in ipsum ratione studiorum impenderit, hoc præcipuè publicæ utilitatis causa facere existimatur. Dotis & studii causa æquiparatur. Sin vero studiosus sumptus quos sibi suppeditarat Pater, dilapidaverit, tum mirum non est, si dilapidatio detractio hæreditatis compensetur; cessante enim causa privilegi, cessat privilegium ipsum. Omnibus quoque, ne injuriæ quid studiosis inferant, severissimè Principes prohibuisse videntur: cum mandatum hoc transgredientes, non eâdam pœnâ ac mediocris sortis hominem læsissent, sed graviore aliquando plectuntur. Quod
ado

adeo ratum voluit Imperator Fridericus (secund. verb. Siebenthal) ut non tantum temeratores præcepti; verum etiam Magistratus, si vel saltem cunctanter injuriam studiosis illatam ultus esset, triplum vel quadruplum ultra consuetum morem punirentur. Unde ille quoque, qui in ædes studiosi grassatus esset, sacrilegium dicebatur commisisse.

Olim etiam si contigit literatos ad Academiam aliquam appellere, inque ea urbe qua sita erat Academia, inveniebantur nullæ omnino domus studiis aptæ: tum cogeatur possessor propriis exire domibus, quo iisdem recipere-
tur studiosus; modo ne hic possessor insignem operam præ studioso Reip. locare præsumebatur. Sin minus, valebat istud: publica utilitas privatæ est anteponenda. Commodus vero si fuerat locus, & possessor locare domos noluerat, tum ad hoc potuit compelli:

quin etſi carum nimis pretium camere ſtatuebat, hoc taxare penes Magiſtratum ſtetit, vi poteſtatis à Principe ſibi conceſſæ.

Quod ad turbantes ac ſuſurrantes artifices: ut ſunt variorum generum fabri, torniones etc. Hi quocunque nomine ſint, ut ſtrepitu ſuo literis non exiguam moleſtiam ac incommoditatem faceſſebant; ita Magiſtratus de hoc admonitus, eos domibus, juſta tamen pacta mercede interdiceret tenebatur. Facilius enim ac longè minori cum detrimento bonum publicum carere poſſe videbatur malleante fabro, quam bonarum artium ſtudioſo. Neque obſtat: Privilegium alicui conceſſum, non eſſe conceſſum cum damno & injuria tertii. Nam licet fabro propriam domum, quæ tutiſſimum dicitur refugium, inhabitare non permittebatur; interim tamen injuriam ſibi factam prætendere nequivit: cum hac occaſio-

sione à studioso ædes occupante promotebatur bonum publicum, cujus utilitas æq̃ in fabrum deinceps, ac aliud societatis membrum redundabat. Militi utique civis cedere tenetur, tempore necessitatis: quidni quoque studioso, qvi in multis rebus cum milite æquiparari posse videtur. Aliquando accidere potest ut studioso ad manus non sint pecuniæ, quibus locatum diversorium persolvat; non tamen statim admissa erat executio in ejus libros, dummodo aliud illi supererat quo contractum æs posset luere. Studiosus enim sine libris, est quasi miles absque armis.

Certis quoque privilegiis gaudet studiosus, si cum quopiam contentionem habuerit; tum enim Rectori Magnifico: non alii judici seculari est sistendus. Et hoc sub tanta pœna cavit Cæsar Fridericus: ut ille qui studiosum ad alium judicem pertrahere ten-

tasset, causâ suâ licet justissimâ caderet. Rectori etiam Magnifico tantumjuris concessum constat, ut non tantum studiosorum minora delicta dijudicet; verum etiam nonnulla criminalia, quæ in tantum ferè exeqvi potest, quantum mulctari possunt incarceratione & pœna relegationis. Destituuntur vero hoc privilegio studiosi, si ultra certa milliaria sibi præscripta ab urbe peccarint. Ardente bello, ad Militiam trahi studiosus invitus non posse credebatur; gaudet enim privilegio Clerici, quem in acie stetisse citra propriam voluntatem, est rarum quid audivisse.

In forum cum venerit studiosus causam agens ambiguam, tum convenientius putarant nonnulli à partibus studiosi stare. Imo quoque expressè dicit quidam: studiosum mitius puniri debere, quam alium obscurum. Ut enim in corpore humano, si membrum aliquod ignobilius læsum fuerit, tum
illud

illud reſectum â nobis facile projici-
mus; ſecus vero ſi nobile aliquod, quo
non facile carere poſſumus, grave vul-
nus acceperat, tum illud quocunqve
demum modo toleramus.

Hæc quæ jam recensuimus bene-
ficia Regia, non conceduntur niſi iis,
qui bonis artibus & virtutibus ope-
ram dant; iis vero neutiquam, qui pro-
pria culpa diu â locis privilegiatis abſunt:
& neque publicè, neque privatim Pro-
feſſores publicos audiunt: neque ſemet-
ipſos aliquo modo exercent. Namque
ideo indulta ſunt ejusmodi privilegia
ſtudioſis, ut literis & bonis moribus in-
vigilent, quo ſic per eorum ſanctiſ-
ſimam ſcientiam illuminetur mundus.
Huc facit pietas & reverentia in ſtudia,
quæ olim ſummo in honore habe-
bantur, licet jam ſuperbi Muſarum
contemptores benè multi inveniantur.
Præterea *coguntur quoque ſtudioſi præcipuè
pauperes,* (verba ſunt Dn. Liebenthal)

plus justo honorare vilissimos homines, à quibus quoque non raro ludificantur. Quot ut hoc tempore nihil frequentius; ita nihil certè unquam acerbius. Non postrema causa est, quod studiosi è divitibus fiant pauperes propter magnos sumptus, adeo ut joco serio dici possit: in marsupiis eorum inveniri posse istud vacuum, de quo multum se cruciant Philolophi. Quid? ut loquitur Liebentahl: *Experientia testatur, tam hospites, quam Mercatores, carius rem vendere studiosis, quam aliis, existimantes sic natura inductum esse, ut cum studiosorum jactura fiant locupletiores. Unde & caupones, non tantum studiosis vinum carius vendunt, sed frequenter etiam vino aquam miscent, ne forte vinum studiis officiat. Coguntur quoque studiosi propter bonum publicum Patria exules fieri: in peregrinationibus multis periculis se exponere: noctes vigiliis extrahere, unde aegritudo & aliae afflictiones corporis. De quo ulterius sapius à nobis citatus Liebentahl. sed finem facimus dicendo.*

POTENTIA LAUSQUE TRIUNI